

Julian Kałowski

"Esperienze di vita religiosa in Italia e in America Latina, Atti del simposio CISM - USMI - CLAR Roma, 26-30 maggio 1978", [Bartolomeo] Sorge et al., Milano 1978 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 23/3-4, 316-320

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Sformułowanie w tytule o dystansie między Kościołem a państwem w historycznych i aktualnych perspektywach przewija się mniej lub więcej wyraźnie w większości artykułów. Autorzy podkreślają momenty samodzielności Kościoła i państwa, suwerenności w załatwianiu spraw religijnych przez Kościół a doczesnych przez państwo. Charakterystyczne jest uznanie roli czynnika trzeciego, tj. społeczeństwa, stwierdzenie zależności relacji Kościół-państwo od bieżącej polityki, od konkretnej sytuacji itd. Szczególnie w artykułach ostatniej części spotykamy wzmianki o konieczności współdziałania między Kościołem a państwem. W końcowym zwłaszcza artykule czytamy o perspektywach rozwoju relacji Kościół-państwo w jednoczącej się Europie zachodniej. Jako tendencyjny trzeba określić artykuł H. Herrmanna.

Opracowania są pod względem objętości i sposobu ujęcia nierówne. W jednych przeważa teologia relacji Kościół-państwo, w innych — historia, w końcowych ujawnia się socjologia i polityka. Dobór tematów historycznych dokonany został wrywkowo. Brak jest na przykład przedstawienia relacji Kościół-państwo w XIV—XV wieku, kiedy to pojawiły się nowe idee i dokonano zmiany na rzecz niezależności i suwerenności państwa terytorialnego. Szkoda, że wydawca nie postarał się o artykuł przedstawiający relację Kościół-państwo w świetle zasad Vaticanum II. Niektórzy autorzy wspominają co prawda o odróżnieniu Kościoła od państwa, o autonomii i współpracy między tymi różniącymi się istotnie instytucjami. Rzecz zasługiwała jednak na odrębne pogłębione potraktowanie. Tak samo pożyteczna byłaby próba ustalenia jakichś ogólniejszych tez i reguł w układaniu omawianych relacji.

W całości zbiór daje dużo materiału. Pobudza do myślenia i do szerszego spojrzenia na problem. Stanowi wzbogacenie literatury na temat stosunków Kościół-państwo. Zachęca do analogicznego opracowania w oparciu o sytuację prawną i faktyczną w innych krajach.

Bp Walenty Wójcik

Sorge, Palmes, De Lora, Guccini, Tamburini, Agudelo, Reina, Inginniu, Antoncich, Ferrari, Cardaropoli, Perdia, Esperienze di vita religiosa in Italia e in America Latina, Atti del simposio CISM — USMI — CLAR Roma, 26—30 maggio 1978, Editrice Ancora Milano 1978, ss. 222.

W dniach od 26 do 30 maja 1978 roku odbyło się w Rzymie w siedzibie „Salesianum” przy via della Pisana sympozjum, w którym uczestniczyli przedstawiciele różnych instytutów zakonnych zarówno męskich jak i żeńskich Ameryki Łacińskiej i Italii, wchodzących w

skład: CLAR (Conferenza Latino-Americana dei Religiosi), CISM (Conferenza Italiana dei Superiori Maggiori) i USMI (Unione Superiore Maggiori d'Italia).

Celem kongresu było bliższe zapoznanie się z doświadczeniami i pracami podejmowanymi przez członków poszczególnych wspólnot zakonnych Italii i Ameryki Łacińskiej. I tak przedstawiciele reprezentujący Amerykę Łacińską poinformowali delegatów włoskich o przeprowadzanych na ich terenie eksperymentach, które przede wszystkim dotyczą zagadnień społecznych i form pomocy dla warstw najbardziej uciemnionych przez tamtejsze systemy ekonomiczne i polityczne. Natomiast przedstawiciele Włoch podzielili się swoimi uwagami dotyczącymi życia zakonnego na Półwyspie Apenińskim. Stwierdzili oni, że z uwagi na nagły spadek powołań do stanu kapłańskiego i zakonnego oraz inne przyczyny, zaistniałe w Italii trudności są niepokojące, a nawet bardzo często tragiczne.

Jeśli zaś chodzi o liczbowy skład sympozjum to przedstawiał się on następująco: ośmiu przedstawicieli reprezentowało CLAR, dwudziestu CISM i trzydzieści przedstawicielek USMI.

Wprawdzie organizatorzy kongresu zdawali sobie sprawę, że podjęte przez nich uchwały i wysunięte postulaty nie mają mocy obowiązującej, to jednak już sama wymiana wspólnych doświadczeń w wielu przypadkach może stanowić zachętę do refleksji, korektur i szukania nowych, bardziej skutecznych środków oddziaływania na ludzi żyjących na różnych kontynentach i w różnych systemach społecznych i politycznych.

Obrazy kongresu trwały pięć dni i dotyczyły takich zagadnień jak: miłości braterskiej, zobowiązań względem człowieka i zobowiązań na rzecz kościoła lokalnego.

W pierwszym dniu sympozjum, który był dniem wprowadzającym do dalszych dyskusji i obrad, Carlo Palmes, jezuita, przedstawił w sposób syntetyczny organizację CLAR i scharakteryzował jej stosunek do CELAM, do konferencji biskupich poszczególnych krajów Ameryki Łacińskiej oraz do środowisk latino-amerykańskich. Ponadto tenże referent omówił główne sektory działalności CLAR, które można sprowadzić do następujących: czuwanie nad przystosowaną odnową życia zakonnego; przystosowanie tego życia do miejscowych warunków społecznych i politycznych; organizowanie seminariów i kursów dla wychowawców, przełożonych, wykładowców; wydawanie biuletynów, w których zamieszcza się aktualne wiadomości odnośnie do realizacji rad ewangelicznych przez poszczególne instytuty zakonne. Tak więc CLAR można bez przesady nazwać instytucją koordynującą prace zarówno pomiędzy instytutami działającymi w poszczególnych krajach Ameryki Łacińskiej jak i instytutami obejmującymi swą działalnością cały obszar Ameryki Łacińskiej.

Następnie w pierwszym dniu obrad zabrał głos Bartolomeo Sorge,

jezuity, redaktor naczelny „Civiltà Cattolica”, w którym omówił problemy społeczne, ekonomiczne i polityczne Włoch i stwierdził, że obecna sytuacja religijna Kościoła i życia zakonnego we Włoszech jest odzwierciedleniem aktualnych warunków ekonomicznych, społecznych i politycznych na Półwyspie Apenińskim. Na podstawie przeprowadzonych analiz wspomnianych sytuacji Autor wykazał, że od 1965 roku, tj. od zakończenia Soboru Watykańskiego II, w Kościele włoskim spotęgował się kryzys życia religijnego. Został on spowodowany niezrozumieniem uchwał soborowych, pośpiesznym wprowadzeniem ich w życie, powstawaniem tzw. grup nieformalnych, kontestacjami kleru, oraz ukazywaniem się pism wyrażających różne zastrzeżenia w stosunku do władzy kościelnej. Kryzys ten nie ominął także świeckich stowarzyszeń katolickich. Liczba bowiem katolików uczestniczących regularnie w nabożeństwach i spełniających praktyki religijne zamyka się obecnie w granicach około 30%.

W drugiej części referatu zastanawia się Autor nad źródłami obecnego kryzysu religijnego i zakonnego i dochodzi do wniosku, że jego przyczyn należy się dopatrywać w obecnej kulturze laickiej nastawionej na konsumpcję.

Natomiast w trzeciej, ostatniej części referatu, Autor snuje refleksje nad dalszymi perspektywami Kościoła w Italii i nad rolą, jaką mają w nim spełniać zakonnicy. Przede wszystkim, według Sorge, Kościół włoski musi mieć świadomość swojej dawnej mocy i potęgi, zakonnicy zaś powinni na nowo odczytać główne myśli wytyczone im przez założycieli, powrócić do dawnej gorliwości i wszędzie wprowadzać głębszą atmosferę religijną.

Z kolei Cecilio de Lora, marista, przedstawił w dużym skrócie główne wydarzenia, jakie zaszły w życiu Kościoła Ameryki Łacińskiej, oraz omówił zasadnicze osiągnięcia w zakresie działalności kościelnej, a zwłaszcza w dziedzinie społecznej. Ponadto de Lora zapoznał uczestników zjazdu z szerokim wachlarzem problemów, które powinny być rozwiązywane przez zakonników i zakonnice tamtych krajów.

W drugim dniu obrad, który poświęcono omówieniu problematyki miłości braterskiej we współczesnych wspólnotach realizacji rad ewangelicznych, wprowadzający referat pt. Nowe eksperymenty życia wspólnotowego w Italii wygłosił Luigi Guccini, naczelny redaktor czasopisma „Testimoni”. Autor w oparciu o bogaty materiał dowodowy przedstawił syntezę nowych form życia wspólnotowego, które w ostatnich czasach zaczęły się rozwijać we Włoszech oraz przybierać postacie różniące się od dawnych tradycyjnych struktur zakonnych. Według przewidywań Guccini’ego nowe formy życia konsekrowanego Bogu wyprą dawne tradycyjne życie wielkich skupisk zakonnych i monastycznych.

Siostra Edvige Tamburini, dominikanka, omówiła działalność swojej

wspólnoty zakonnej, działającej w centrum historycznym Turynu, do którego przybywają w celu poszukiwania pracy mieszkańcy terenów południowych. Owi migranci często czują się zagubieni, na obcym terenie, popadają w skrajności, są narażeni na różnego rodzaju niebezpieczeństwa i wyzyski, dlatego stają się religijnie obojętni lub nawet areligijni. Wśród tego rodzaju ludzi siostry dominikanki podejmują się pracy. W tym celu tworzą one małe wspólnoty zakonne, które, zdaniem Autorki, bardziej mogą się poświęcić akcji charytatywnej i duszpasterskiej wśród imigrantów napływających z południowych regionów Italii.

Maria Agudelo, wicesekretarka CLAR, poświęciła swój referat problemowi nowych eksperymentów życia wspólnotowego w Ameryce Łacińskiej. Autorka wskazała, że zakony w Ameryce Łacińskiej oprócz realizacji swych istotnych celów, tj. życia wiarą i sprawowania misji profetycznej w Kościele, powinny zmierzać do przyjścia z pomocą biednym poprzez upodobnienie się w sposobie życia do warstw najbardziej upośledzonych.

Trzeci dzień obrad koncentrował się wokół zagadnień dotyczących zobowiązań zakonników na rzecz człowieka czyli osoby ludzkiej. Problemowi temu poświęcono trzy referaty. Jako pierwszy zabrał głos jezuita, Mario Reina. Wysunął on postulat, by troska o człowieka, która stanowi jeden z podstawowych elementów życia zakonnego była przede wszystkim skierowana do biednych. Autor twierdzi ponadto, że praca wśród nich jest najlepszą odpowiedzią na aktualne, palące potrzeby współczesnego świata i najodpowiedniejszym wkładem dla powstawania nowych form życia zakonnego. Na końcu Autor przestrzega przed mieszaniem się do spraw politycznych czy przy okazji czy z racji pracy nad biednymi.

Siostra Giuseppina Inginnu, misjonarka ubogich, podzieliła się swoimi spostrzeżeniami i doświadczeniami z pracy nad osobami z tzw. marginesu społecznego. Stwierdziła ona, że praca nad tego rodzaju ludźmi wymaga specjalnej formacji zakonnej, której zadaniem byłoby uformowanie nowego typu siostry zakonnej zdolnej do nawiązania kontaktu z osobami będącymi w konflikcie ze społeczeństwem i religią.

Ostatni referat w trzecim dniu obrad wygłosił Ricardo Antoncich, jezuita, z Ameryki Łacińskiej. Według niego życie zakonne w Ameryce Łacińskiej winno być ustawicznym głoszeniem dobrej nowiny, pomocą ludziom ubogim i ciemnym oraz dawaniem świadectwa o tym, że nierówność społeczna jest wynikiem grzechu.

Czwarty dzień obrad poświęcono problemowi zobowiązań zakonników i zakonnic na rzecz Kościoła lokalnego. Pierwszy prelegent Gerardo Cardaropoli, rektor „Antonianum”, starał się udowodnić, że rola zakonników w Kościele lokalnym, która swego czasu była uprzywilejowana, uległa ostatnio pewnego rodzaju dekadencji wskutek zmian

wewnętrznych i różnych uwarunkowań zewnętrznych, zaistniałych w poszczególnych instytutach życia poświęconego Bogu. Taki stan rzeczy jest wynikiem zmian kulturowych za którymi nie nadążyło życie zakonne. Mówca zwrócił uwagę na fakt, że pomimo obniżenia się poziomu życia zakonnego zakonnicy i zakonnice w Kościele lokalnym w dalszym ciągu podejmują szereg prac sobie tylko właściwych jak: pomoc przy parafiach; prowadzenie parafii; praca duszpasterska w stowarzyszeniach katolickich; praca wśród robotników, emigrantów, młodzieży, narkomanów; uczestnictwo w radach kapłańskich, duszpasterskich, regionalnych, miejscowych etc.

W końcowej części referatu Autor sugeruje pewne propozycje, których wprowadzenie w życie mogłoby się przyczynić do odnowy życia zakonnego w Kościele lokalnym.

Siostra Luisa Ferrari omówiła niektóre trudności, na jakie napotykają siostry zakonne pracujące w kościołach lokalnych, zwłaszcza przy parafiach. Według Autorki zaistniałe konflikty są bardzo często niepokonalne i nie ma sposobu, by im zapobiec. Najczęściej wynikają one z nagłych zmian zaszych w postawie współczesnej młodzieży, z ciężkich warunków materialnych niektórych ludzi pozbawionych pracy, a nade wszystko ze wzajemnego nieporozumienia, blokowania inicjatywy przez duszpasterzy, postawy apodyktycznej i immobilizmu pewnego odłamu kleru etc.

Argentyńczyk, Mateo Perdia, Wiceprzewodniczący CLAR, podobnie jak i poprzedni prelegenci, mówił o zadaniach zakonników i zakonnice w Kościele lokalnym. Stwierdził on, że Kościół w Ameryce Łacińskiej jest przede wszystkim Kościołem ewangelizującym i misjonarskim. Osoby zakonne w celu zbliżenia się do wiernych i nawiązania z nimi bezpośrednich kontaktów, pracują przy wspólnotach nieformalnych, a ich praca duszpasterska jest zdecentralizowana, lecz zakonnicy starają się realizować cele wyznaczone im przez założycieli.

W piątym dniu obrad podano końcowe komunikaty odnoszące się do dalszych prac CLAR, CISM, USMI.

Oceniając omawianą pozycję należy stwierdzić, że wypowiedzi poszczególnych prelegentów, ich doświadczenia i postulaty zawierają dużo cennego materiału odnośnie do nowych form życia zakonnego i pracy zakonników i zakonnice w różnych środowiskach społecznych i ekonomicznych. Niektóre żądania referentów wysuwane pod adresem odnowy życia zakonnego i dostosowania go do nowych warunków zdają się jednak odbiegać od ogólnych wytycznych Kościoła, np. co się tyczy tzw. „teologii wyzwolenia”.

Ks. Julian Katowski MIC